

La cançó improvisada a l'Educació Secundària Obligatòria

Treball de Final de Màster

Màster en Formació del Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i
Batxillerat – Especialitat de Música

Alumna: Neus Santasmasas Rabadà

Tutor: Albert Fontelles i Ramonet

Curs: 2024-2025

Agraïments

A la meva família, per encomanar-me l'amor a la cultura i la música del nostre país.

A Felip Brunet i Joan Miquel Simón, professors de música de l'Institut Jaume Huguet de Valls, per la seva paciència, acompanyament i assessorament durant les pràctiques.

A Albert Fontelles, pel seu guiatge en l'elaboració d'aquest treball.

Resum

La cançó improvisada és un gènere musical propi de la música tradicional catalana que s'expressa seguint uns patrons comuns: una melodia repetitiva i coneguda pel públic; versos improvisats que segueixen una estructura i una rima determinades; i una tornada amb una lletra fixa, no improvisada, que és cantada col·lectivament. Aquest treball té per objectiu aprofundir en el concepte de cançó improvisada i explorar-ne el potencial dins el currículum de música a l'educació secundària obligatòria. Es proposa una situació d'aprenentatge adreçada a l'alumnat de 1r d'ESO i una guia docent, amb la voluntat de posar en valor la riquesa musical, lingüística i social d'aquest gènere. La proposta subratlla la seva rellevància curricular i didàctica, atesa la capacitat d'aquest recurs per estimular la creativitat, promoure l'autonomia i afavorir la col·laboració entre iguals, en plena sintonia amb les competències clau establertes pel currículum vigent.

Paraules clau: cançó improvisada, llengua catalana, educació secundària, situació d'aprenentatge, guia docent.

Abstract

Improvised song is a musical genre rooted in Catalan traditional music, characterized by several common features: a repetitive melody familiar to the audience, improvised verses that follow a specific structure and rhyme scheme, and a fixed, non-improvised chorus sung collectively. This study aims to explore the concept of improvised song in depth and examine its potential within the music curriculum in secondary education. It presents a learning situation and an accompanying teaching guide designed for first-year secondary students (1r d'ESO), with the aim of highlighting the musical, linguistic, and social richness of this genre. The proposal emphasizes its curricular and pedagogical relevance, as this resource fosters creativity, promotes autonomy, and encourages peer collaboration, in full alignment with the key competences established by the current curriculum.

Keywords: improvised song, Catalan language, secondary education, learning situation, teaching guide.

ÍNDEX

1.	Introducció.....	5
1.1.	Justificació del treball.....	5
1.2.	Objectius.....	6
1.3.	Metodologia.....	6
2.	Marc teòric	7
2.1.	Cançó improvisada i glosa	7
2.2.	Adequació de la proposta al currículum de música de secundària.....	10
2.3.	Experiències prèvies.....	12
2.3.1.	Eduglosa.....	12
2.3.2.	Corrandescola.....	13
2.3.3.	Versebrant	13
2.3.4.	Improversem	13
3.	Marc pràctic.....	15
3.1.	Context de la proposta didàctica.....	15
3.1.1.	L'ús de la veu.....	16
3.1.2.	Individu i grup.....	17
3.1.3.	L'estat i l'ús de la llengua catalana	17
3.2.	Implementació i revisió de la proposta preliminar.....	19
3.3.	Disseny de la proposta final.....	20
3.3.1.	Situació d'aprenentatge.....	21
3.3.2.	Guia docent.....	22
4.	Resultats de la recerca.....	23
5.	Conclusions.....	25
6.	Bibliografia	27
7.	Annexos.....	29

1. INTRODUCCIÓ

1.1. JUSTIFICACIÓ DEL TREBALL

Si penso en una música amb la qual tinc un fort vincle emocional, aquesta és la música tradicional. Si bé no ha estat el gènere que hagi interpretat més com a músic, sí que és el gènere amb el qual em sento més vinculada a nivell personal. El so dels instruments tradicionals, el seu context festiu, la relació amb la dansa, la llengua, la història; tots aquests aspectes fan de la música tradicional catalana un camp d'investigació atractiu per a mi. És per aquest motiu que en el meu Treball Final de Màster he decidit posar el focus en una pràctica d'aquesta tradició musical i cultural: la cançó improvisada.

La cançó improvisada és una pràctica musical que consisteix en la improvisació textual per part d'un cantant solista a sobre d'una melodia preestablerta, amb una rima i mètrica concreta i una tornada que és coneguda i que canta tothom. Aquesta pràctica és força extensa al territori català, malgrat ser una pràctica poc coneguda pel gran públic. La combinació de la creació textual i la interpretació musical in situ fan que aquest gènere sigui molt ric i variat pel que fa a manifestacions, melodies, estructures, acompanyaments, etc. Aquest serà un primer camp d'estudi d'aquest treball, que ens permetrà elaborar un marc teòric sobre la cançó improvisada.

Aquesta riquesa també té especial interès a nivell competencial ja que ens porta a treballar molts aspectes: musicals, lingüístics, escènics, de treball en grup; i a fer-ho vivencialment. Com a docent, veig que aquesta complexitat és alhora una oportunitat i un repte a l'hora de pensar una proposta que permeti treballar la cançó improvisada a l'aula de música de secundària, que serà la part pràctica d'aquest treball. Per això, penso que és important fer recerca i conèixer projectes que ja hagin traçat camins en aquesta direcció abans de crear la meua proposta.

Partint doncs, d'aquestes experiències prèvies i de la recerca teòrica sobre la cançó improvisada he fet una proposta per treballar-la a primer d'ESO. Per fer-ho, he partit d'una proposta preliminar que he pogut dur a terme al centre de secundària on he fet les pràctiques. A partir de la revisió d'aquesta proposta, he elaborat una proposta final més àmplia i fonamentada. D'aquesta manera he tingut l'oportunitat de fer el procés complet d'investigació, disseny, aplicació, avaluació i reelaboració d'una proposta didàctica.

1.2. OBJECTIUS

Així doncs, l'objectiu principal d'aquest treball rau en: promoure el coneixement i la pràctica de la cançó improvisada a l'aula de música de secundària. Aquest, es desglossa en quatre objectius secundaris que concreten la recerca:

- Aprofundir en el concepte de cançó improvisada i la seva pràctica.
- Conèixer projectes i experiències que posen en relació la cançó improvisada i els centres educatius.
- Revisar la proposta pedagògica preliminar duta a terme en el marc de les pràctiques del Màster dirigida a l'alumnat de primer d'ESO.
- Elaborar una proposta final que permeti treballar la cançó improvisada a primer d'ESO i plasmar-la en una situació d'aprenentatge i una guia docent.

1.3. METODOLOGIA

El procés de recerca s'ha dut a terme a partir de diferents metodologies. Per una banda, hem fet recerca bibliogràfica, amb fonts escrites per experts com Casals (2009, 2010), Ayats (2001), Falcó (2022), que han permès aprofundir en el concepte de la cançó improvisada. Alhora, s'han consultat altres fonts secundàries, com articles científics, diccionaris, enciclopèdies i pàgines web. També hem fet una entrevista a Albert Casals, autor d'una tesi doctoral que fa una proposta de treball interdisciplinari a través de la glosa a les aules de primària. L'entrevista ha estat semiestructurada, seguint la metodologia exposada per López-Cano i San Cristóbal (2014), amb la voluntat d'orientar la conversa cap als àmbits que relacionen l'entrevistat amb el contingut d'aquest treball, però deixant espais perquè l'expert pogués ampliar allò que cregués rellevant sobre el camp d'estudi. Totes aquestes fonts ens han permès ampliar el coneixement al voltant de la cançó improvisada i la relació d'aquesta amb el món educatiu. En l'anàlisi de l'encaix de les músiques tradicionals en el Currículum de l'Educació Secundària, hem analitzat la legislació vigent (Decret 175/2022) per tal de crear una proposta que segueixi les directrius educatives actuals, adequant les activitats proposades al currículum de la matèria de música i tenint en compte les competències a desenvolupar.

Per altra banda, a la part pràctica del treball també hem seguit les indicacions de López-Cano & San Cristóbal (2014) per a altres eines metodològiques. Pel que fa a la recollida de dades, hem utilitzat un diari de camp, del qual en parlarem amb més amplitud en l'apartat 3.2., per tal de recollir experiències subjectives que s'han produït en la posada en pràctica de la

proposta preliminar. També hem recollit altres materials en forma de registre de camp com gravacions de les cantades finals a l'aula.

Per últim, volem fer menció del paradigma educatiu que impregna les propostes didàctiques d'aquest treball. Seguint les línies marcades pel professorat del màster de la UVic, i amb l'ajuda dels materials proporcionats per aquests, hem elaborat una proposta didàctica amb una clara mirada socioconstructivista de l'ensenyament i l'aprenentatge, que desenvoluparem en l'apartat del marc pràctic.

Així doncs, aquest treball s'estructura en dos blocs. El primer bloc defineix el marc teòric, aprofundeix en el concepte de cançó improvisada i busca l'encaix d'aquesta pràctica en el currículum de l'educació secundària. El segon bloc el configura el marc pràctic del treball. Aquesta part pràctica ha consistit en l'elaboració d'uns materials didàctics per tal de portar un tipus de cançó improvisada, les Nyacres, a l'aula de música de 1r d'ESO. Abans d'elaborar els materials, hem fet una recerca centrada en tres eixos que donen sentit a la proposta més enllà de les Nyacres: l'ús de la veu, la relació entre individu i grup i l'estat de l'ús de la llengua catalana.

2. MARC TEÒRIC

2.1. CANÇÓ IMPROVISADA I GLOSA

Definir la cançó improvisada o glosa, es fa difícil per la varietat d'expressions d'aquesta pràctica musical que trobem arreu del territori català. Per tal de tenir una visió el màxim d'àmplia possible d'aquests dos termes, tant geogràficament com històrica i musical, hem recollit diverses definicions, que transcrivim i comentem a continuació.

Començarem per les definicions del Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, que ens aportaran els significats de base dels mots emprats. Segons aquest diccionari una cançó és “una composició musical destinada a ésser cantada a una o més veus, generalment en vers, i sovint amb acompanyament instrumental”. En canvi, la tonada fa referència específicament a la “melodia d'una cançó” (Institut d'Estudis Catalans, 2021). Per tant ja tenim dos elements, un de més global, la cançó, i un de musicalment més específic, la tonada.

Albert Casals, gran coneixedor, investigador i promotor de la pràctica de la glosa als centres educatius, en fa diverses definicions que posen el focus en diferents aspectes d'aquesta

pràctica. Pel que fa a la vessant més comunitària ens diu que glosa o cançó improvisada és “el nom d’una activitat comunicativa que es dona en el si d’una comunitat i que es vehicula a través de versos improvisats que es canten sobre melodies d’arrel tradicional” (Casals, 2012, p.1). I pel que fa a la vessant més musical:

[...]entenent per glosa o cançó improvisada tota activitat en què es canten versos creats en llengua catalana de forma extemporània a la pròpia cantada. [...] En altres paraules, la glosa es defineix per la funcionalitat que desenvolupa, essent-ne subsidiària la seva configuració formal. I, a diferència d’altres cançons, la creació, la interpretació i la resposta dels oients conviuen en el temps i agafen sentit precisament en la pròpia posada en escena (Casals, 2010, p.3).

L’associació de foment del glosat Cor de Carxofa, que agrupa glosadors de diferents indrets dels territoris de parla catalana, entén la glosa com a “gènere poètic i musical que consisteix a improvisar versos sobre una determinada melodia” (Cor de Carxofa, 2025). Veiem com en aquest cas, des d’aquesta entitat es fa èmfasi en la part poètica de la improvisació de text, donant-li així la mateixa importància a la part lingüística que a la part musical. Un altre aspecte que destaquen des de Cor de Carxofa és que aquesta pràctica no és exclusiva de casa nostra, sinó que “moltes cultures del món comparteixen aquesta pràctica”. I manifesten que “en alguns indrets [la cançó improvisada] gaudeix d’un alt reconeixement de tota la societat i els seus actors hi tenen un lloc destacat” (Cor de Carxofa, 2025).

Cor de Carxofa ha creat un portal web anomenat Eduglosa, que ha esdevingut referent en propostes, recursos i experiències per portar la glosa a les aules. Ens defineixen aquesta pràctica musical de la següent manera:

Glosar és l’art d’improvisar versos rimats sobre una melodia determinada. Forma part de la cultura popular oral catalana. Les cançons improvisades són composicions poètiques en què cadascuna de les estrofes acaba amb un vers o grup de versos que tothom coneix.

La cançó improvisada es formula com un diàleg entre improvisadors. L’enginy del glosador, però, no es mesura només en l’estructura formal de la composició sinó també en el contingut de la resposta, que necessàriament ha de ser ràpida, enginyosa, i escaient a l’envit del contrari (Eduglosa, s.d.).

Jaume Ayats ens descriu una de les situacions en les quals tenien lloc les cançons improvisades (anomenades en aquest cas, “corrandes”). L’autor relata que dins de les caramelles, hi havia moments en els quals el corrandista, un home que dominava l’art de versar, componia in situ un seguit de quartetes heptasíl·labes, sempre sobre una mateixa melodia (Ayats, 2001, pp. 85-86).

Seguint aquesta assimilació entre els mots glosa i corrandà, la Gran Enciclopèdia de la Música ens descriu el segon mot de la següent manera: “Cançó curta, sovint associada a una dansa, que desenvolupa un tema breu i que, moltes vegades, té l’aparença d’una improvisació. L’estructura, generalment, és de quatre versos heptasil·làbics” (Gran Enciclopèdia de la Música, 2000).

En aquest punt, cal exposar l’existència d’un altre gènere musical que per la similitud del mot, pot prestar confusió. Parlem de la glossa, amb dues esses, que és una “composició musical de forma lliure, gairebé sempre d’un sol moviment, centrada en una melodia que es transforma i es desenvolupa mitjançant repeticions, variacions, ampliacions, modulacions, canvis d’instrumentació i altres recursos d’escriptura” tal com descriuen Fontelles i Rabaseda (2018, p. 94). Aquest gènere musical, molt proper al repertori cambrístic i simfònic, es va començar a conrear a Catalunya a principis del segle XX, i va rebre diferents denominacions. Amb els anys però, el terme “glossa” va ser el més utilitzat. Per tant, cal no confondre els dos mots ja que malgrat la semblança d’aquests, nombren dues pràctiques musicals molt diferents.

Si tornem ara a la glosa que fa referència a la pràctica de la cançó improvisada, crec que no podem perdre de vista que glosar, improvisar versos, és una pràctica que va més enllà del fet musical. Albert Casals defineix la cançó improvisada com a “fet artístic, social i comunicatiu, com una activitat relacional en el seu nivell més alt” (Casals, 2009). D’acord amb aquest autor, creiem que és evident que la cançó improvisada té una funció i un impacte social, tant pel que fa al format de la pràctica, com pel contingut dels versos, i això la fa especialment atractiva per construir una situació d’aprenentatge amb una mirada competencial.

El format i context de la pràctica de glosar ja configura un marc per tal que tinguin lloc una sèrie de relacions socials. En primer lloc trobem que els protagonistes de l’escena són persones amb domini de la llengua i el cant, per tant, hi ha certa especialització, sense que sigui necessària una formació reglada. Aquestes persones fan d’altaveu de les inquietuds del col·lectiu, fan broma de situacions o fets concrets, verbalitzen reclamacions socials davant les autoritats, o simplement construeixen relats amb diferents objectius: fer riure, emocionar, reivindicar, criticar, narrar, etc.

Escoltant aquests glosadors i glosadores, hi trobem un públic divers, segons el moment i el context. En algunes ocasions potser hi trobem persones amb càrrecs o responsabilitats, cosa que pot fer que els glosadors versin sobre quelcom que els impliqui. En d’altres, són persones

que comparteixen la pertinença a un grup o col·lectiu (la gent d'una mateixa localitat, d'una associació, d'un barri, etc.) (Schmitt Solà, 2013).

Pel que fa al contingut, sabem que sol ser satíric, però tal com hem dit, també pot ser còmic, reivindicatiu, amorós, polèmic... Això provoca un actitud atenta del públic, que espera en l'habilitat de versar dels glosadors un motiu de gaudi, de distracció, de comunió amb el col·lectiu, i molts cops, un motiu per riure.

A través d'aquest conjunt de definicions podem veure com la cançó improvisada té una amplitud molt gran d'aspectes que la conformen i la defineixen i això provoca aquesta varietat d'aproximacions. Per altra banda, detectem que la cançó improvisada és diversa pel que fa a manifestacions segons el context, la cronologia, la situació geogràfica, etc. Aquesta diversitat, és una de les característiques més pròpies de la música tradicional, i la cançó improvisada no n'és una excepció.

Tot i la complexitat de definir una pràctica tan diversa, podem identificar alguns elements definidors: una melodia repetitiva i coneguda pel públic; versos improvisats que segueixen una estructura i una rima determinades; i una tornada amb una lletra fixa, no improvisada, que és cantada col·lectivament

Aquests elements comuns seran la base teòrica per plantejar la nostra proposta didàctica amb l'objectiu de que l'alumnat els pugui conèixer, reconèixer i dur a la pràctica en l'entorn escolar.

2.2. ADEQUACIÓ DE LA PROPOSTA AL CURRÍCULUM DE MÚSICA DE SECUNDÀRIA

El currículum de l'educació secundària ve marcat per la llei espanyola LOMLOE (Ley Orgánica 3/2020), i es concreta al Decret de la Generalitat de Catalunya (Decret 175/2022). En ambdues legislacions es donen les línies bàsiques a seguir i es defineixen les competències a assolir per part de l'alumnat, però la concreció pel que fa a continguts és mínima. Això fa que els docents puguin elaborar situacions d'aprenentatge molt variades segons el context, segons els seus àmbits d'interès, segons l'alumnat, segons el PEC del centre, etc.

El Decret 175/2022, (p. 35) estableix vuit competències clau que han de ser l'eix vertebrador de l'educació bàsica (vegeu Annex 1). Aquestes competències clau, influeixen de forma general l'actuació a l'aula, però no la concreten. És necessari però, prendre consciència de com les anem fent presents en les situacions d'aprenentatge per tal que l'alumnat les vagi

adquirint al llarg de l'etapa educativa. D'aquestes vuit competències clau, amb la nostra proposta incidirem sobretot en tres: la competència en comunicació lingüística, la competència en consciència i expressió culturals, i la competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

Pel que fa a la matèria de música, el Decret (175/2022) estableix unes competències específiques. Les de la matèria obligatòria que es cursa al llarg de 2 cursos, a repartir entre 1r i 3r d'ESO, a la qual va dirigida la meua proposta, són les següents:

1. Analitzar produccions musicals a través de l'escolta activa, la identificació d'elements i la reflexió per a entendre'n l'evolució i funcions dins la cultura.
2. Expressar-se a través d'improvisacions vocals o instrumentals tenint en compte les emocions que provoquen i per a desenvolupar la creativitat amb una actitud col·laborativa.
3. Interpretar a través de la veu, els instruments i la dansa per explorar les possibilitats creatives, expressives i emocionals i desenvolupar l'autoestima.
4. Crear projectes musicals a través de la veu, els instruments i el cos amb el suport de les eines tecnològiques per desenvolupar oportunitats personals, socials i professionals de forma inclusiva.

(p.424-427)

Aquestes quatre competències específiques es desenvolupen al llarg de la nostra proposta. La primera, sobretot a les primeres sessions, quan presentarem el context de la cançó improvisada, les seves característiques i quin paper social i cultural ha tingut i té actualment. La segona, és el focus principal de la situació d'aprenentatge, ja que l'objectiu és que l'alumnat vagi adquirint recursos musicals i lingüístics per tal de poder fer improvisacions, tant individualment com col·lectiva. La tercera també es desenvolupa en el moment de cantar la tornada, així com quan interpretem l'acompanyament amb algun instrument. La quarta, seria la que desenvoluparíem a les sessions finals on s'ha de dur a terme una glosada, davant d'un públic.

A part de les competències, en la legislació també es defineixen un conjunt de sabers. Els sabers engloben coneixements, valors i actituds, i substitueixen el que en anteriors legislacions s'anomenava simplement com a coneixements. D'aquest apartat dels sabers, hem tingut en compte aquells que promouen la creació i improvisació musical a l'aula (B5, B8) i sobretot l'últim (C6), que promou el "desenvolupament de propostes artístiques que posin en valor les músiques tradicionals, populars i urbanes" (Decret 175/2022, p. 427-428), que és una de les poques concrecions que fa el currículum pel que fa a estils musicals que s'han de treballar a l'aula. Trobareu tots els sabers a l'Annex 2.

Tenint en compte doncs, competències i sabers, veiem la idoneïtat de la proposta, ja que el treball de la cançó improvisada ens portarà a desenvolupar activitats que fomentaran varis d'aquests elements que marca la legislació. En la situació d'aprenentatge establirem amb més detall la relació de la unitat didàctica amb tots aquests elements curriculars (vegeu Annex 4).

Cal tenir en compte que el currículum de la matèria de música defineix l'aula com a:

Espai dinàmic en què l'alumnat se sent còmode expressant les seves idees, tant a través de la utilització meditada com de l'ús lliure de diferents llenguatges. El treball basat en projectes de grup possibilita descobrir la importància d'actituds com ara la tolerància i el respecte, així com la valoració de la perseverança necessària per al domini tècnic de qualsevol instrument. (Decret 175/2022, p. 230)

Tenint present això, la proposta de cantar cançons improvisades a l'aula se centrarà en convertir l'aula en aquest espai on a través de la creació individual i col·lectiva, tindrà lloc el procés d'aprenentatge, fomentant l'expressió i l'escolta de l'alumnat i posant en valor la tolerància i el respecte.

2.3. EXPERIÈNCIES PRÈVIES

En aquest apartat volem donar resposta a l'objectiu de conèixer les propostes més rellevants que s'han dut a terme, o es duen a terme actualment, que posen en relació la cançó improvisada i els centres educatius catalans. Som conscients que segurament n'hi ha hagut d'altres, d'abast potser més limitat en l'espai i el temps, les quals desconexem. Malgrat no incloure en aquest apartat totes les propostes que poden haver existit, creiem que totes són importants per tal de promoure aquesta pràctica als entorns educatius del nostre país.

2.3.1. EDUGLOSA

Eduglosa és un dels punts de partida d'aquest treball. El fet de conèixer aquesta plataforma i veure que compartia força la seva mirada cap a la cançó improvisada com a contingut amb molt potencial als centres educatius, em va animar a posar el focus en aquesta pràctica.

Eduglosa és un projecte de l'associació Cor de Carxofa, que compta amb la col·laboració de la Fundació Carulla i Plataforma per la Llengua i té el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Aquest projecte ha creat un portal web (Eduglosa, s.d.) amb el mateix nom on es recullen materials i propostes didàctiques al voltant de la cançó improvisada. Hi podem trobar àudios, vídeos, material gràfic, partitures, etc. I tot classificat segons etapes educatives, mètrica, melodia, territori, etc., per tal de facilitar l'accés a l'usuari que busca els recursos.

Un valor a destacar d'EduGlosa és que ha aconseguit que diverses institucions, públiques i privades, entenguin el valor del projecte i li donin suport. Per altra banda, el fet que sigui una plataforma viva, que es va actualitzant, afavoreix la participació i l'ampliació dels recursos a través de les col·laboracions.

2.3.2. CORRANDESCOLA

El projecte Corrandescola està adreçat a alumnat de Cicle Superior de Primària. La seva proposta busca treballar amb aquest alumnat la "llengua oral, el cant solista i la posada en escena a través de la glosa" (Casals et al., s.d.). El projecte es basa en la formació del professorat de música de les escoles de primària, que són els que faran el treball a l'aula, i en una posada en escena final, en la qual l'alumnat ha d'interpretar i/o improvisar versos dalt d'un escenari. En la posada en escena final, hi participen corrandistes adults experimentats, que van conduint la glosada i provoquen la participació de l'alumnat.

El projecte s'ha dut a terme en diverses escoles de Vilafranca del Penedès, a Barcelona, a la zona de La Seu d'Urgell i a Ponent (Lleida i voltants).

2.3.3. VERSEMBRANT

Aquest projecte té un llarg recorregut fent versar joves d'arreu del país a través de la música rap. El músic i educador Pau Llonch ha creat una proposta amb la qual aborda aspectes lingüístics (vocabulari, rima, escriptura en vers), aspectes musicals (melodia, ritme, producció musical), i aspectes socials (lluita contra el racisme, el masclisme, la xenofòbia) a través del rap i la cançó improvisada (Versebrant, s.d.).

El vincle que tenen molts dels joves amb el rap i tot el que envolta el moviment del hip-hop, fa que la proposta sigui atractiva per ells i que per tant estiguin motivats des del primer moment. Així doncs, a través de la creació d'un tema de rap, els joves viuen de primera mà les diferents etapes d'un procés creatiu, assumint responsabilitats en allò que diuen i com ho diuen.

2.3.4. IMPROVERSEM

Improversem és un programa promogut per l'Institut de Cultura de Barcelona i del Consorci d'Educació de Barcelona amb la col·laboració del taller Versebrant.

En aquest projecte s'uneixen els recorreguts fets a la Corrandescola i a Versebrant, sumant recursos, experiències i diversitat musical. Improversem té un gran potencial ja que porta a

l'aula tant la cançó improvisada d'arrel més tradicional com la creació musical associada al rap.

Tal com el descriu el Consorci d'Educació de Barcelona:

És un projecte amb una gran potencialitat educativa, ja que treballa l'expressió oral, el vocabulari, el treball poètic, les vivències positives envers la llengua, el cant solista, la valoració del cant, la interpretació vocal, l'expressivitat, l'elaboració i síntesi d'idees, la cohesió social, les relacions interpersonals, la construcció de pensament crític, etc. El projecte s'articula al voltant d'un centre d'interès: la igualtat de gènere, la lluita contra el racisme o el feixisme. (Consorci d'Educació de Barcelona, 2022)

2.3.5. DaCaTrà

Aquest projecte es porta a terme de forma col·laborativa entre la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Universitat de Girona (UdG) i El Foment de Girona. El seu objectiu principal és “salvaguardar cançons i danses tradicionals catalanes mitjançant l'apropiació que se'n pot fer des de l'escola, sempre teixint una relació amb la comunitat i l'entorn que els és propi” (Alsina & Casals, s.d.).

Al seu portal web podem accedir als materials i propostes pedagògiques amb els quals es vol assolir aquest objectiu. És un material molt ric i divers, en el qual també hi ha alguna proposta al voltant d'alguns tipus de cançó improvisada, com les corrandes del Rosselló i les bàzigues de l'Alguer.

Més enllà del repàs d'iniciatives, aquest recorregut evidencia un fet provat: la cançó improvisada té un lloc propi i necessari dins l'educació. No només perquè ha vertebrat experiències potents i significatives, sinó perquè és una eina que connecta expressió individual i col·lectiva, identitat i pensament crític. I és precisament aquest potencial transformador, inclusiu, tant artístic com educatiu, el que dona sentit a continuar explorant i reivindicant la cançó improvisada com a pràctica pedagògica als centres educatius, amb la voluntat d'oferir a l'alumnat una experiència significativa i atractiva de la música tradicional catalana.

Del conjunt de propostes revisades, n'adoptarem l'objectiu de fer viure la música a través del cant, des de la col·lectivitat, però donant valor a cada veu. També ens fem nostre el compromís de treballar temàtiques que facin reflexionar als adolescents i els portin a expressar-se dins de l'aula. De la mateixa manera, pensem que la nostra proposta ha d'estar en la línia d'aquelles que estan configurades per activitats que permeten adaptacions segons el context. En canvi, declinem una proposta que impliqui una formació específica per part

del professorat i que tingui un recorregut llarg, sinó que busquem crear un material senzill que permeti als docents una aplicació directa a l'aula durant un període acotat de temps.

3. MARC PRÀCTIC

3.1. CONTEXT DE LA PROPOSTA DIDÀCTICA

El context de la proposta didàctica d'aquest treball ve marcat pel desenvolupament de les pràctiques del màster dutes a terme a un centre de secundària durant els mesos de febrer i març. En aquest període vaig dur a terme una proposta preliminar on pretenia acostar la cançó improvisada a l'alumnat de 1r d'ESO. D'aquesta proposta preliminar n'exposaré breument el desenvolupament i la valoració que n'he pogut fer. A partir d'aquesta experiència prèvia en el marc de les pràctiques, de la reflexió pedagògica i de la recerca teòrica, elaboraré la proposta final, més completa pel que fa a contingut, materials de suport, i seqüenciació didàctica.

Tal com hem anunciat a l'apartat de metodologia, tot aquest procés ha estat marcat per una concepció socioconstructivista de l'educació. Des d'aquest enfocament teoritzat principalment pel psicòleg Lev Vygotsky, l'aprenentatge es concep com un procés actiu i socialment mediat en què l'alumnat construeix significats i coneixement a través de la interacció amb els altres, la participació en pràctiques culturals i l'experiència directa amb el fenomen musical (Vygotsky, 1986). Així doncs, aquesta visió educativa lliga molt amb el context de la pràctica de la cançó improvisada, en la qual l'entorn sociocultural és el que dona sentit a aquesta expressió musical i l'omple de significats. De la mateixa manera, les activitats plantejades fomenten una dinàmica d'aula basada en l'equilibri entre treball individual i treball en grup, i una orientació per part del docent enfocada a anar fent evident el progrés de l'alumnat al llarg de les sessions.

Tant en la proposta preliminar com en la proposta final, he tingut en compte tres aspectes amb els quals es relaciona la cançó improvisada quan entra en una aula d'un institut de secundària. Són tres pilars que aborden els tres eixos principals de la cançó improvisada: el cant, la llengua i les relacions socials. Aquests tres pilars són els que abordem en els apartats següents, posant en relació les dades i el coneixement teòric amb l'acció educativa de la proposta final.

3.1.1. L'ÚS DE LA VEU

Com ja hem comentat anteriorment, la proposta d'aquest treball va dirigida a l'alumnat de 1r d'ESO per diverses raons, entre elles, la de no abandonar la pràctica del cant que forma part de les activitats troncal a les aules de música de l'educació primària.

La relació amb la veu i el cant s'ha anat modificant al llarg de la història. Els canvis més significatius han tingut lloc amb “la transformació durant l'últim segle de les activitats productives i dels models tant de sociabilitat com de la mateixa activitat de cantar” (Ayats, 2001, p. 56). Un dels elements clau d'aquest canvi va ser l'aparició d'aparells reproductors de música, i la ràdio. Tal com explica Jaume Ayats, la possibilitat d'escoltar música enregistrada o programes de ràdio fàcilment, tant en estones d'oci, com de desplaçaments o de treball, va fer minvar la pràctica del cant en la quotidianitat, ja que la necessitat d'entretenir-se ja quedava coberta. El mateix autor constata que abans d'aquesta revolució tecnològica, “cantar era una manera comuna d'expressar-se, necessària i efectiva per a la sociabilitat i l'establiment de relacions personals i expressives” (2008, p. 21).

Així els relats de les cançons tradicionals (balades, cançons de ronda, cançons de capta, goigs, etc.) van anar quedant arraconades pels relats de les cançons de moda del moment, uniformitzant així el repertori que la gent escoltava arreu del territori i creant fenòmens de massa (Falcó, 2022).

Un altre fet que cal tenir en compte és el de la professionalització. Fa un segle, hi havia molt pocs músics professionals, i la seva música només arribava a la població en moments puntuals (festes majors, efemèrides, actes socials rellevants, concerts en auditoris, etc), i durant la resta de l'any, persones no especialistes utilitzaven el cant i la música “per divertir-se, per relacionar-se, per acompanyar-se o per multitud de funcions i finalitats” (Falcó, 2022).

Tenint en compte doncs, tots aquests factors de canvi, sumats a l'explosió de les xarxes socials, els *influencers*, les músiques urbanes, etc., creiem que donar a conèixer la pràctica de la cançó improvisada a aquest alumnat de 1r d'ESO que just entra en una etapa educativa nova, en un espai nou en la majoria de casos, amb companys nous, etc., és una bona manera de no perdre la familiaritat amb el fet de cantar, malgrat el canvi de context. Diversos estudis constaten que el pas de primària a secundària és un moment crític per a un canvi significatiu en les creences i els valors motivadors dels adolescents en el context educatiu (Soler & Vernia, 2021). Per això creiem que és important acompanyar aquest moment des de l'aula de música, utilitzant el cant individual i en grup com a eina per a establir noves relacions a l'aula. A més

a més, aquest treball ens permet fomentar la seva expressió, la seva reflexió, i que hagin de relacionar-se amb la llengua d'una forma artística i lúdica al mateix temps.

3.1.2. INDIVIDU I GRUP

Cal destacar que la cançó improvisada ens porta a treballar a l'aula el cant solista, cosa que és poc habitual en el context educatiu en el qual sempre predomina el cant en grup (A. Casals, comunicació personal, 24 de març de 2025). Aquest treball proporciona un espai per treballar molts aspectes personals com l'autoestima, la gestió de la vergonya i la por; com també aspectes de grup com el respecte, l'escolta o la crítica constructiva.

Tal com hem explicat al marc teòric, una de les funcions importants de la cançó improvisada és la de poder dir coses que en altres circumstàncies no seria ben vist de dir-les. Per tant, també és interessant obrir aquesta finestra de la ironia i la crítica en un moment en el qual l'alumnat comença a construir la seva concepció del món que l'envolta i tot allò que hi passa. A més a més, fer-ho a través del cant, fa que sigui més vivencial ja que allò que penses i dius, ho dius cantant, amb la teva veu, davant del públic.

Soler i Vernia (2021) conclouen en el seu article que la música és un mitjà d'expressió molt poderós, capaç de facilitar la comunicació que va més enllà de les paraules, permetent compartir els significats i promovent el desenvolupament i el manteniment de les identitats individuals, de grup, culturals i nacionals. Aquesta és la visió amb la qual construirem la nostra proposta, fent de la música un mitjà per al creixement personal i cultural de l'alumnat.

3.1.3. L'ESTAT I L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA

Les dades dels últims estudis d'usos lingüístics publicades per la Plataforma per la Llengua (2024) i el Síndic de Greuges de Catalunya (2022) constaten que l'ús social del català ha anat a la baixa els últims anys. Si ens centrem en el sector de població que conforma les aules de secundària, veiem que el seu mitjà principal d'informació i de consum de contingut audiovisual és internet. Aquesta dada, combinada amb el baix percentatge de contingut en català present en aquest terreny, enfront a l'hegemonia del castellà, ha fet augmentar el percentatge del bilingüisme, sobretot entre els catalanoparlants inicials.

Pot semblar que entre aquest context lingüístic i l'ús de la llengua en la cançó improvisada hi ha un gran abisme. Però tenim un gran pont que els pot unir: la música. El fet musical canvia el mapa acadèmic (A. Casals, comunicació personal, 24 de març de 2025), i provoca que aquell alumnat que en el context d'una activitat acadèmica convencional de l'àrea de llengua sol tenir uns bons resultats, en una activitat de glosa, on la improvisació i la immediatesa

tenen un paper fonamental, tinguin més dificultats. Al revés pot passar amb l'alumnat que normalment té dificultats, que troba en la pràctica de la glosa, un lloc on expressar-se a través d'un ús més creatiu i normativament més lax de la llengua.

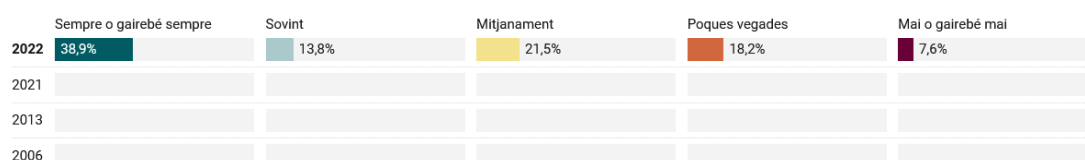
Si consultem dades referents a l'àmbit educatiu, veiem com les dades d'usos lingüístics per àmbits d'ús publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) ens mostren una situació preocupant pel que fa a l'ús del català entre companys d'estudi (vegeu Figura 1).

Població de 15 anys o més. Per llengües més freqüents i àmbits d'ús Catalunya. 2023							
	Només català	Més català que castellà	Ambdues	Més castellà que català	Només castellà	Altres situacions	Total
Membres de la llar (1)	26,7	4,9	7,4	8,5	39,3	13,2	100,0
Amistats	15,0	14,5	16,8	12,0	31,3	10,4	100,0
Veïns	17,4	14,2	15,0	10,6	37,0	5,9	100,0
Companys d'estudi (2)	22,2	14,2	15,9	10,9	23,0	13,8	100,0

FIGURA 1: Usos lingüístics de la població. Per àmbits d'ús. Font: (Institut d'Estadística de Catalunya, s.d.)

Per altra banda, tenim informes que ens aporten dades sobre quin és l'ús del català de l'alumnat segons els interlocutors. D'aquestes dades, crida l'atenció que el percentatge d'ús del català a l'hora de relacionar-se amb el professorat, no superi el 40%, quan aquesta és la llengua vehicular de l'educació al nostre país (vegeu Figura 2).

Percentatge d'alumnes de quart d'ESO segons la freqüència d'ús del català amb el professorat a l'aula. 2006 - 2022

Percentatge d'alumnes de quart d'ESO segons la freqüència d'ús del català dins de l'aula. 2006 - 2022

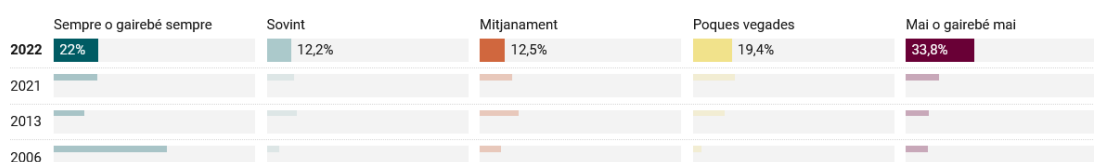

FIGURA 2: Freqüència d'ús del català de l'alumnat de 4t d'ESO. Font: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu (CSASE)

Les dades també constaten que quan l'alumnat passa de primària a secundària parla més en castellà en espais com el pati de l'institut, en detriment de l'ús del català (Plataforma per la Llengua, 2024, p. 39).

És per això que cada cop és més important crear espais i propostes dins l'aula que generin una vivència positiva de l'alumnat amb la llengua catalana per tal que canviï la seva percepció de l'ús que en poden fer i trenquin amb les reticències que puguin tenir a l'hora d'expressar-se tant amb els companys com amb el professorat (A. Casals, comunicació personal, 24 de març de 2025).

3.2. IMPLEMENTACIÓ I REVISIÓ DE LA PROPOSTA

PRELIMINAR

Amb la mirada posada en el Treball de Fi de Màster, vaig dissenyar la intervenció de les pràctiques com a primer tast del que després acabaria sent la proposta final d'aquest treball. La temporització de les pràctiques era molt acotada i això va fer que la situació d'aprenentatge tingués una extensió condicionada per aquest context d'aplicació.

La proposta preliminar va constar de sis sessions desenvolupades amb dos grups classe de 1r d'ESO. Al llarg d'aquestes sessions, vaig poder dur a terme algunes de les activitats que després he inclòs en la proposta final i veure el seu grau d'adequació, adaptabilitat i significat en una aula de 1r d'ESO. Aquesta informació ha estat clau per poder redefinir la situació d'aprenentatge i incorporar adaptacions en la situació d'aprenentatge i indicacions i materials en la guia docent.

L'eina que vaig utilitzar per recollir dades va ser un diari de les sessions, que podeu trobar a l'Annex 3. Vaig estructurar el diari seguint els patrons exposats per López-Cano i San Cristóbal, (2014). Així doncs, en aquest diari hi ha un resum molt esquemàtic de les activitats que vaig dur a terme a cada sessió, com també un recull de tot allò que creia rellevant del que passava a l'aula, ja fos sobre les activitats, sobre la gestió i el clima d'aula, sobre els resultats, sobre la motivació de l'alumnat, etc. A partir d'aquest diari he pogut fer una anàlisi del desenvolupament de les activitats a l'aula i replantejar-les per tal que compleixin amb els principis de l'aprenentatge significatiu proposat per Ausubel (1994). Segons aquesta teoria, tot procés d'aprenentatge ha de partir dels coneixements previs de l'alumnat, als quals cada individu anirà connectant els nous aprenentatges. Per facilitar aquest procés i afavorir la

consolidació dels aprenentatges, el docent ha d'organitzar la informació de manera lògica, partint dels conceptes més genèrics i concretant poc a poc cap als més específics.

Un altre fet que m'ha ajudat a elaborar la proposta final ha estat poder comptar amb les aportacions dels dos professors de música del centre on vaig fer les pràctiques. La seva experiència va ser important a l'hora de desenvolupar la proposta preliminar, ja que em van anar donant pautes i consells tant en el moment de fer les activitats a l'aula, com després a l'hora de valorar-les.

Un dels temes claus a revisar ha estat el de la temporització. En la proposta preliminar estava contemplat fer una glosada les dues últimes sessions per tal de donar més sentit al treball fet durant les altres sessions. Però el ritme de treball a l'aula va ser més lent del que m'esperava i no vam arribar a fer la glosada tal com l'havia pensat. Per això en la proposta final, he augmentat el nombre de sessions prèvies a la glosada, per tal de ser el màxim de realista.

Per altra banda, les pràctiques també em van ajudar a veure la importància de pensar adaptacions de les activitats per tal de garantir la participació i aprenentatge de tot l'alumnat en relació al contingut que s'està treballant. És per això, que en la proposta final he incorporat diverses propostes d'adaptacions de les activitats.

3.3. DISSENY DE LA PROPOSTA FINAL

A partir doncs d'aquesta experiència de la implementació de la proposta preliminar durant les pràctiques autònomes al centre, he desenvolupat una proposta final, amb la voluntat de tenir un material prou complet per a una futura aplicació en un centre de secundària.

La proposta consta d'una situació d'aprenentatge, amb els seus objectius, competències, sabers, seqüència d'activitats, eines d'avaluació i adaptacions, i d'una guia docent amb informació complementària per tal que el docent pugui desenvolupar les activitats sigui quin sigui el seu grau de coneixença de la cançó improvisada.

Aquests dos materials es troben als annexos, ja que l'extensió limitada d'aquest treball feia difícil incloure'ls al cos del treball. Per tal de diferenciar-los més fàcilment, tenen una vora de puntets i un estil de lletra diferent.

3.3.1. SITUACIÓ D'APRENTATGE

La situació d'aprenentatge que presento a l'Annex 4 per treballar la cançó improvisada, en concret les Nyacres, amb l'alumnat de 1r d'ESO, ha estat elaborada a partir de tot el coneixement adquirit a partir de la recerca teòrica i de la reflexió sobre la pràctica a l'aula.

Com podeu veure en la figura 3, en aquesta situació d'aprenentatge he intentat sintetitzar la seqüència d'activitats, ordenades per blocs, segons el contingut a treballar. Els blocs tenen una temporització global, però no he concretat quan ha de durar cada activitat, ja que penso que és el docent qui ha de decidir-ho en funció del ritme del grup amb qui s'estigui treballant. Com que la voluntat d'aquesta graella és que sigui una eina el màxim de pràctica possible, he inclòs també quins materials es necessiten per dur a terme cada activitat, per tal que el docent ho tingui present.

També em semblava important incloure un apartat d'avaluació, ja que penso que és important tenir retorns per part de l'alumnat per tal de conèixer millor com es desenvolupa el seu procés d'aprenentatge al llarg de la seqüència didàctica. Si sabem quins són els coneixements previs i el grau d'assoliment dels conceptes treballats, podrem adequar amb més encert les activitats per tal que aquestes siguin més significatives. Sabem que “per aprendre és necessari que l'alumnat dediqui temps a revisar els errors a partir de donar i rebre una retroalimentació que li sigui útil per anar superant els obstacles que va trobant pel camí” (Sanmartí, 2021), per això la proposta contempla aquests espais de reflexió compartida per tal d'anar evidenciant el procés d'aprenentatge. Les eines d'avaluació proposades són orientatives, i es poden modificar per tal d'adaptar-les a cada situació.

SITUACIÓ D'APRENTATGE		Temporització	
La cançó improvisada a l'aula		6-8 sessions	
Competències clau	Competències específiques	Sabers	ODS
Comunicació lingüística; personal, social i d'aprendre a aprendre; consciència i expressió culturals.	Totes	A: 1,2,3 / B: 1,2,3,4,5,7,8 / C: 3,6	4
Objectius		Metodologia	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer la cançó improvisada: orígens, forma, variants 2. Millorar l'expressió verbal 3. Aprendre vocabulari nou i utilitzar-lo en les improvisacions 4. Practicar la cançó improvisada en grup 		<ul style="list-style-type: none"> - Explicació teòrica: a partir de material escrit i audiovisual - Aplicació pràctica: creació de lletres, amb les rimes corresponents, i cantar-les en grup i/o individualment 	
PROGRAMACIÓ		MATERIAL	AVALUACIÓ
1. Cantem i coneixem (2 sessions) - Contextualitzar la cançó improvisada: Què és? Característiques musicals, formals, lingüístiques. Context geogràfic i social. (FITXA 1) - Interpretar patrons d'acompanyament amb instruments Orff, boomwhackers i instruments de percussió. (FITXA 2) - Cantar les nostres primeres Nyacres. Aprenem la melodia i cantem Nyacres escrites (no improvisades). (FITXA 3) - Explicació teòrica: Mètrica i Rima (FITXA 3)		Apunts Vídeos i àudios <u>Eduçglosa</u>	Test al final de la sessió
Adaptacions: Lingüística: anar corroborant que s'entén tot el vocabulari i ajudar a l'alumnat que tingui dificultats de comprensió.			

FIGURA 3: SITUACIÓ D'APRENTATGE

Un altre element a destacar són les adaptacions. Les hem inclòs a la graella seguint les pautes del Departament d'Educació que ens diuen que cal crear “entorns d'aprenentatge flexibles que ofereixin opcions variades per donar una resposta ajustada a les necessitats de l'alumnat, cercant la personalització de l'aprenentatge”. Per fer-ho ens proposen dissenyar activitats i materials que “permetin l'avenç de tots i cadascun, tenint en compte que poden presentar àmplies diferències en les seves capacitats, en les aptituds, les actituds i els ritmes, i en les maneres d'interessar-se per l'aprenentatge, i de percebre, comprendre i expressar el coneixement” (Departament d'Educació, 2023). Així doncs, les adaptacions incloses parteixen de l'experiència a l'aula durant l'estada de pràctiques, i pretenen portar al docent que implementi la proposta final a tenir-les en compte i pensar-ne d'altres segons el context en el qual es desenvolupi la situació d'aprenentatge.

A continuació de la graella d'activitats, he inclòs una rúbrica d'avaluació de l'activitat final proposada: la glosada. En aquesta rúbrica estan definits els paràmetres que ens poden ajudar a conèixer el grau de desenvolupament dels ítems d'avaluació per part de l'alumnat. Per fer aquesta rúbrica d'avaluació m'he basat en materials proporcionats pel professorat del màster.

3.3.2. GUIA DOCENT

El segon material que he elaborat ha estat una guia docent, que podeu trobar a l'Annex 5. En aquesta guia he intentat incloure tota aquella informació que el docent necessita conèixer i en certa manera dominar, per tal de poder dur a terme la situació d'aprenentatge.

És molt important que el docent construeixi un vincle curiós i actiu amb el contingut que després treballarà a classe. Amb aquest material ens agradaria fomentar “l'actitud activa, indagadora, apassionada del mestre vers el coneixement”, en aquest cas, de la cançó improvisada, ja que aquesta actitud “és una de les millors coses que l'alumne podrà aprendre del mestre: primer per contagi i immediatament per la posada en acció d'aquella mateixa actitud.” (Puig et al., 2000, p. 58)

La guia està organitzada en un conjunt de fitxes vinculades als diferents blocs de la situació d'aprenentatge. Cada fitxa inclou: aspectes teòrics de la cançó improvisada —tant musicals com lingüístics— que proporcionen al docent una base sòlida per contextualitzar la pràctica; consideracions metodològiques que orienten la construcció d'una seqüència d'activitats que assegurin la significativitat —tant lògica com psicològica— i fomenti la motivació de l'alumnat, d'acord amb els fonaments de l'aprenentatge significatiu (Ausubel, 1994); indicacions per a la gestió d'aula, amb l'objectiu de crear un espai i un clima que afavoreixin

el diàleg, el treball cooperatiu i l'escolta activa; i, finalment, enllaços a material audiovisual i recursos en línia útils per a diferents moments de la seqüència. Tot plegat ha de permetre al docent desenvolupar la situació d'aprenentatge amb solidesa i assolir-ne els objectius.

A tall d'exemple, un dels materials que forma part de la guia docent és la partitura de les Nyacres amb els diferents acords pintats segons el codi de colors dels boomwhackers que farem servir a l'aula (vegeu figura 4). Amb aquest material busquem fer més accessible la lectura de la partitura utilitzant un codi al qual l'alumnat pot atribuir significat amb més rapidesa ja que parteix d'un coneixement previ molt bàsic com és el dels colors.

The image shows a musical score for the song "LES NYACRES Empordà". It consists of two systems of music. The first system is labeled "Ritmica" and has a 2/4 time signature. The melody is written on a treble clef staff with lyrics: "De can - çons i de cor - ran - des jo/us en can - ta - ré/un gra - pat. Que les". Below the melody, a rhythm line shows four measures with colored blocks representing chords: red, green, green, and red. The second system is labeled "R" and has a 6/8 time signature. The melody is written on a treble clef staff with lyrics: "por - to/a la but - xa - ca Que les por - to/a la but - xa - ca lli - ga - de - tes amb un drap.". Below the melody, a rhythm line shows six measures with colored blocks representing chords: red, light green, light green, light green, dark green, and red. Above the first system, the chords C, G, G, and C are indicated. Above the second system, the chords C, F, F, F, G, and C are indicated. In the top right corner, there is a logo for "edu glosa" with a colorful geometric pattern.

FIGURA 4: EXEMPLE DE MATERIAL DE LA GUIA DOCENT

Remarquem que tots aquests materials han estat dissenyats com a eix vertebrador d'una situació d'aprenentatge que està oberta a tota mena d'adaptacions, ja sigui en la temporització, l'extensió, les activitats, etc. Volem que els docents que apliquin aquesta situació d'aprenentatge ho facin tenint clar l'objectiu principal: promoure el coneixement i la pràctica de la cançó improvisada a l'aula de música de secundària. Nosaltres hem proposat aquest camí que hem plasmat en la guia docent, però ens agradaria que cadascú se'l fes seu, i anés descobrint i incorporant altres possibilitats segons el context, i sobretot tenint en compte l'alumnat que tenim a l'aula.

4. RESULTATS DE LA RECERCA

Un cop acabat aquest recorregut acadèmic, professional i personal que ha estat l'elaboració d'aquest treball, és el moment de redactar els punts de tancament. Per fer-ho, hem cregut

oportú definir dos punts amb objectius diferents: per una banda, els resultats de recerca, enfocats a revisar el desenvolupament del treball i com s'ha donat resposta als objectius plantejats; i per altra banda, la redacció d'unes conclusions fetes amb una mirada més àmplia que inclouen també futures línies de recerca que donin continuïtat a aquest treball.

Començarem amb els resultats de recerca, on volem fer una revisió de tot allò que ens proposàvem a l'inici i que ha guiat la recerca i l'elaboració dels materials didàctics.

La cançó improvisada és un gènere musical, propi de la música tradicional catalana, present en diferents punts de la geografia catalana, i que s'expressa seguint uns patrons comuns: una melodia repetitiva i coneguda pel públic; versos improvisats que segueixen una estructura i una rima determinades; i una tornada amb una lletra fixa, no improvisada, que és cantada col·lectivament. Al mateix temps, compta amb diversitat de manifestacions segons el lloc, el moment i els participants, cosa que la converteix en una pràctica musical i cultural viva i rica.

L'anàlisi d'aquests trets definidors que acabem de descriure ens ha confirmat que la cançó improvisada té un bon encaix dins de la proposta curricular de la legislació educativa actual, ja que ens convida a una mirada competencial i vivencial de la pràctica musical a l'aula. A més a més, pot promoure un treball interdisciplinari amb altres matèries, sobretot la de llengua catalana, i generar un espai d'expressió individual i col·lectiva que és molt valuós en l'etapa de secundària.

La recerca de propostes ja existents que vinculen la cançó improvisada amb els centres educatius ha posat de manifest diversos aspectes significatius. En primer lloc, s'observa que aquest gènere té un recorregut en l'àmbit educatiu i que ha estat una pràctica que ha vertebrat moltes experiències dins de les aules, cosa que ja ens indica que una proposta amb aquest propòsit pot esdevenir significativa. En segon lloc també podem concloure que no és una proposta que desenvolupi exclusivament competències musicals, sinó que moltes d'aquestes propostes han vist en aquest gènere un mitjà per treballar també aspectes socials, comunicatius i lingüístics. Per últim, veiem com algunes de les propostes han estat recolzades per organitzacions, universitats, i/o administracions públiques, fet que denota el valor cultural i educatiu de les propostes al voltant de la cançó improvisada. Tot això ens porta a concloure que el treball que es pot dur a terme al voltant de la cançó improvisada en una aula de secundària té especial rellevància per l'impacte que genera en l'alumnat i de retruc, al centre.

Aprofundir en els camps de l'ús de la veu, l'individu i el col·lectiu i l'estat de l'ús de la llengua catalana, ens han donat arguments per afirmar que la cançó improvisada és una proposta molt adequada per oferir oportunitats de relació amb l'expressió musical a l'alumnat de primer d'ESO, en un moment en el qual l'individualisme és un paradigma social molt predominant. De la mateixa manera, una proposta que fomenti l'ús creatiu de la llengua catalana té més sentit que mai amb les dades d'usos lingüístics a la mà, on es manifesta un clar retrocés de l'ús del català a la nostra societat. Crear un espai on desenvolupar unes bones habilitats de comunicació oral i de domini de la llengua es converteix en factor de gaudi és clau per trencar estigmes i obrir portes a una relació més lúdica amb la llengua catalana.

Revisar una proposta preliminar i crear una proposta final per treballar la cançó improvisada a l'aula ha estat una oportunitat per descobrir tot el potencial i la importància d'aquest treball en una aula de música de secundària. Reflexionar sobre l'organització dels continguts i de les activitats, pensar i dissenyar eines d'avaluació i adaptacions, recollir materials... Tot això ens ha portat a corroborar que un bon disseny ha de partir del coneixement, la investigació i la reflexió. Sense aquests tres elements és fàcil caure en una repetició de patrons a l'hora de desenvolupar el procés d'ensenyament-aprenentatge, en una dinàmica poc inclusiva a l'aula, o en una falsa sensació de fracàs en l'assoliment d'objectius.

El coneixement de la cançó improvisada ens ha donat les bases per treballar aquest gènere a l'aula. La investigació ens ha permès aprofundir en la mirada socioconstructivista de l'educació i aplicar-ne els seus principis a la situació d'aprenentatge. Construir coneixement a partir del que l'alumnat ja sap i anar-ho ampliant segons les capacitats i habilitats de cadascú, presentant els continguts de manera progressiva i ajustada és fonamental per complir amb la nostra responsabilitat de vetllar perquè tothom aprengui i pugui construir un camí d'èxit personal i educatiu.

Al mateix temps, tal com hem dit, investigar i recollir informació que complementi altres àrees de coneixement al voltant de la cançó improvisada, ha estat clau per fer una proposta emmarcada en el context educatiu i social actual, partint de dades reals i no de percepcions subjectives.

5. CONCLUSIONS

Aquest treball ha tingut com a objectiu principal promoure la presència i la pràctica de la cançó improvisada a l'aula de música de secundària. A partir d'aquest propòsit, considero que s'han assolit els objectius secundaris: aprofundir en el coneixement del gènere, analitzar

experiències educatives prèvies, dissenyar una proposta didàctica ajustada al currículum actual, i finalment, implementar i revisar la seva aplicabilitat a l'aula.

La recerca i l'acció educativa han evidenciat el potencial educatiu i transformador de la cançó improvisada com a eina d'expressió artística, lingüística i social. Lluny de ser només un exercici musical, aquesta pràctica connecta amb la identitat col·lectiva, promou l'ús actiu i lúdic de la llengua catalana, fomenta la creativitat i afavoreix l'autonomia i la col·laboració entre l'alumnat.

La proposta didàctica elaborada esdevé una eina pràctica, adaptable i útil per a qualsevol docent que vulgui introduir aquest gènere a l'aula. A més, ofereix una oportunitat per trencar prejudicis envers la música tradicional i obre la porta a noves formes d'aprenentatge significatiu que posin en relació l'alumnat amb aquest patrimoni cultural i humà que els enriqueix en el procés de construcció de la seva identitat.

Aquest treball vol ser només el primer pas d'un camí que connecti l'institut amb el patrimoni cultural viu del nostre territori. El meu compromís com a futura docent és desenvolupar la proposta als centres educatius on tingui l'oportunitat d'exercir, crear xarxa amb altres centres educatius, docents, i entitats culturals i poder despertar en l'alumnat l'interès en participar, ja sigui com a glosadors o com a públic, en trobades de glosa fora de l'institut. Volem posar l'horitzó en una educació més arrelada, més curiosa, i més compromesa amb el seu entorn i el seu patrimoni. Perquè la cançó improvisada, és cultura, és llengua, és música, és educació, és gaudi, i té una llarga vida per endavant!

6. BIBLIOGRAFIA

- Alsina, M., & Casals, A. (s.d.). *DaCaTrà*. Recuperat el 22 de maig de 2025, de <https://sites.google.com/view/dacatra/inici>
- Ausubel, D. P. (1994). *Psicologia de l'educació: Una visió cognitiva*. Eumo.
- Ayats, J. (2001). El sorgiment de la cançó popular. Dins *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear: Vol. VI* (p. 85-86). Edicions 62.
- Ayats, J. (2008). *Cantar a la fàbrica, cantar al coro*. Museu Industrial del Ter. Eumo Editorial.
- Casals, A. (2009). *La cançó amb text improvisat. Disseny i experimentació d'una proposta interdisciplinària per a Primària*. (Tesi doctoral: Universitat Autònoma de Barcelona). <http://www.tdx.cat/TDX-0324110-114328>
- Casals, A. (2010). Trencant estigmes tot glosant. *Prodiemus*. <http://www.prodiemus.com/parlem/articles/0000138.pdf>
- Casals, A. (2012). «Corrandescola»: Del cant a la improvisació poètica. *Temps d'educació*, 42, 111-130. <https://raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/view/259198>
- Casals, A., Calaf, M., & Canyelles, C. (s.d.). *Corrandescola*. Recuperat el 22 maig 2025, de <https://corrandescola.blogspot.com/p/que-es-la-corrandescola.html>
- Consorci d'Educació de Barcelona. (2022). *Improversem. L'oralitat com a mitjà d'expressió crítica*. https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/05_convocatoria_unificada_programes/2022_2023/L0401_Improversem_DESCRIPTIVA.pdf
- Cor de Carxofa. (2025). *Cor de Carxofa*. Recuperat el 22 maig 2025, de <http://www.cordecarxofa.cat/p/glosa.html>
- Departament d'Educació. (2023). *Documents per a l'organització i la gestió dels centres. Educació inclusiva*. Generalitat de Catalunya.
- D'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica, Decret 175/2022, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya [DOGC] (2022).
- Eduglosa. (s.d.). *Eduglosa*. Recuperat el 22 de maig de 2025, de <https://www.eduglosa.cat/>
- Falcó, A. (2022). *Instruments de música tradicionals*. Brau.
- Fontelles, A., & Rabaseda, J. (2018). Els gegants de Solsona i la invenció d'un nou gènere musical. *Oppidum*, 15, 87-101. <https://vellasolsona.org/wp-content/uploads/2022/11/oppidum-el-ball-de-gegants-de-solsona-i-la-invencio-dun-nou-genere-musical.pdf>

- Gran Enciclopèdia de la Música. (2000). Corrandà. Dins *Gran Enciclopèdia de la Música* (Vol. 2). Fundació Enciclopèdia Catalana.
- Institut d'Estadística de Catalunya. (s.d.). *Usos lingüístics de la població. Per àmbits d'ús*. Recuperat 25 maig 2025, de <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=basics&n=10365&t>
- Institut d'Estudis Catalans. (2021). Cançó. En *Diccionari de la Llengua Catalana*. dlc.iec.cat
- López-Cano, R., & San Cristóbal, Ú. (2014). *Investigación artística en música*. Esmuc. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5767083>
- Plataforma per la Llengua. (2024). *InformeCAT*. Plataforma per la Llengua. https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/informecat-2024_1720081974.pdf
- Puig, J. M., Buscà, M., Carbonell, M., Cela, J., Domènech, M., Esteruelas, A., Funes, J., Moreu, A., Muñoz, C., Muñoz, J. L., Palou, J., Sanz, G., Trilla, J., & Tuà, L. (2000). *Educació a la secundària*. Eumo.
- Sanmartí, N. (2021). Per què és important pensar en l'avaluació com a aprenentatge? *Graó 0-6*, 13-20. <https://www.grao.com/revistas/lavaluacio-com-a-aprenentatge-per-que-es-important-pensar-en-lavaluacio-com-a-aprenentatge-91918>
- Schmitt Solà, B. (2013). O cantem o desapareixem. La glosa i els Països Catalans. *Mirmanda: revista de cultura*, 8, 74-82. <https://raco.cat/index.php/Mirmanda/article/view/289437>
- Síndic de Greuges de Catalunya. (2022). *Drets i usos lingüístics dels infants i els adolescents a Catalunya*. https://www.sindic.cat/site/unitFiles/8513/Informe%20drets%20i%20usos%20linguistics_cat_ok.pdf
- Soler, S., & Vernia. (2021). La música en la educació secundària: Motivació vs desmotivació. *Revista Educativa Hekademos*, 30. <https://www.hekademos.com/index.php/hekademos/article/view/29>
- Versembrant. (s.d.). *Versembrant*. Recuperat el 22 de maig 2025, de <https://versembrant.cat>
- Vygotsky, L. S. (1986). *El desarrollo de los procesos psicológicos superiores*. Crítica.

7. ANNEXOS

ANNEX 1: COMPETÈNCIES CLAU DE L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Les vuit competències que estableix el Decret 175/2022, (p. 35) són les següents:

- Competència en comunicació lingüística
- Competència plurilingüe
- Competència matemàtica, en ciència, tecnologia i enginyeria
- Competència en consciència i expressió culturals
- Competència digital (transversal)
- Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (transversal)
- Competència ciutadana (transversal)
- Competència emprenedora (transversal)

ANNEX 2: SABERS

Els sabers que marca el Decret 175/2022, (p. 427-428) per a la matèria de música es divideixen en 3 blocs i són els següents:

A. Escolta i percepció musical

1. Identificació auditiva, descripció i valoració de les característiques més rellevants i significatives de diversitat d'obres musicals.
2. Manifestació de les normes de comportament bàsic, com el respecte i la valoració, en audicions enregistrades o en directe.
3. Anàlisi auditiva dels trets estilístics de la música vocal i instrumental d'obres de diferents èpoques i cultures.
4. Identificació i discriminació auditiva dels paràmetres del so en diverses obres i manifestacions musicals.

B. Interpretació, improvisació i creació

1. Ús de grafies convencionals i no convencionals en la lectura i escriptura musical.
2. Interpretació musical individual i col·lectiva a partir de la descodificació dels elements bàsics del llenguatge musical.
3. Pràctica dels intervals, escales i acords musicals en interpretacions, improvisacions i creacions individuals i col·lectives.

4. Aplicació elementals per a la interpretació: tècniques vocals, instrumentals i corporals, tècniques d'estudi i de gestió d'emocions en la preparació d'obres i la interpretació individual i col·lectiva.
5. Improvisació guiada i lliure en interpretacions individuals i col·lectives.
6. Ús i adaptació del llenguatge musical a través d'aplicacions tecnològiques en projectes musicals i artístics.
7. Composició musical a partir de la veu, el cos, els instruments i/o les eines tecnològiques.
8. Creació individual i/o col·lectiva a partir de processos que engloben diferents llenguatges artístics.

C. Contextos i cultures musicals

1. Anàlisi de l'evolució de les textures musicals i les formes musicals en obres de diferents períodes històrics.
2. Identificació de les característiques estilístiques i socials dels principals gèneres del repertori més rellevant del patrimoni cultural i musical.
3. Recerca d'artistes i agrupacions locals, nacionals i d'arreu.
4. Desenvolupament del pensament ètic i responsable en relació amb la propietat intel·lectual i cultural.
5. Contextualització de les principals agrupacions musicals a partir de les famílies instrumentals i les característiques vocals.
6. Desenvolupament de propostes artístiques que posin en valor les músiques tradicionals, populars i urbanes.

ANNEX 3: DIARI DE LES SESSIONS

1r d'ESO-B

DATA	TEMPS	CONTINGUT	VALORACIÓ
12/02/25	15'	Acompanyaments amb boomwhackers	Han seguit prou bé. Costa mantenir l'atenció quan tenen els boomwhackers a les mans.
18/02/25	60'	1a sessió completa: <ul style="list-style-type: none"> • Percussió corporal • Boomwhackers • Tornada • Melodia • Cantar estrofes escrites • Contingut teòric 	He tingut temps de fer-ho tot sense haver de córrer. El grup ha anat responent força bé a les propostes (alguns tenien un rol molt actiu, la majoria anaven participant, i alguns gairebé no participaven). Han acabat cantant la tornada gairebé tots. S'ha creat un clima actiu a la classe, estaven atents quan havien de fer els acords amb els boomwhackers i sabien quan havien de cantar, repetir el vers, etc A través de la repetició, han anat assimilant l'estructura de les nyacres. El test final ha anat bé per deixar clars conceptes teòrics al voltant de la cançó improvisada.
25/02/25	60'	2a sessió: <ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de la mètrica i la rima • Completar una quartera (1r i 4t vers) • Escriure una quarteta amb una terminació determinada. 	Al principi els feia mandra escriure a la llibreta, però després han fet un bon treball en grup i tots han escrit i cantat les nyacres en grup. Tots els grups han treballat per complir amb l'objectiu de fer els versos. No els ha agradat que els posés deures, donaven excuses. Demà veurem si els han fet...
4/3/25	60'	3a sessió <ul style="list-style-type: none"> • Revisió dels deures • Completar quartetes sobre una temàtica que jo els proposo, en grups de 5-6 • Cantar les quartetes enllaçades. • Acompanyament amb instruments Orff 	Hi ha una participació una mica desequilibrada dins dels grups. Tot i que en general se'n surten. Necessiten suport i sobretot validació del que fan. L'actitud a l'hora de cantar no sempre és correcte i els he d'anar situant perquè s'ho prenguin seriosament i s'esforcin. La majoria han entregat la tasca. Alguns han utilitzat xat GTP, es notava molt que no ho havien escrit ells.
5/3/25	60'	4a sessió:	Cada cop són més àgils en la creació de quartetes, tenen més sentit i quadren bé síl·labes i rimes. Hem corregit algun error en la tonada de les estrofes.

		<ul style="list-style-type: none"> • Completar quartetes sobre una temàtica que jo els proposo, en grups de 5-6 • Crear una quarteta des de 0, amb temàtica lliure • Cantar les quartetes enllaçades • Escollir la quarteta que ens agradi més de cada temàtica 	El professor ens acompanyava amb l'acordió i era més engrescador. Cada cop s'ho passen més bé perquè ja han assimilat la dinàmica.
11/3/25	60'	<p>5a sessió:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creació de nyacres individualment • Ús de vocabulari nou • Cantem les nyacres que vam votar l'última classe • Batalla de gloses amb algun alumne 	<p>Hem estat mitja hora perquè poguessin escriure una nyacra, lliure, utilitzant les paraules que els he posat a la pantalla. El ritme de treball en general és força lent, tot i que alguns alumnes, han pogut escriure més d'una nyacra. Necessiten suport i molts volen que els hi revisi per estar segurs que ho han fet bé. Hi ha alguns alumnes que no m'han demanat ajuda i a l'hora d'entregar-ho m'han dit que no ho havien fet perquè no sabien com fer-ho. Evidentment, si no ho han fet ha estat per desgana. Ho comentem amb el mentor i demà ho parlarem amb ells.</p> <p>Costa molt que estiguin atents quan parlo. Sempre hi ha converses en petit comitè.</p>
12/3/25	60'	<p>6a sessió:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Repàs de la melodia de les estrofes . Els fem cantar un a un, tararejant, perquè cantaven malament l'inici de la melodia de les estrofes • Acompanyament amb boomwhackers • Gravació de les nyacres que vam escollir. • Vídeos altres tipus de cançó improvisada 	<p>A l'inici de la sessió no ens funcionava l'ordinador i per això ens hem posat a cantar nyacres amb l'acompanyament de l'acordió. Han sortit 3 alumnes a improvisar amb mi i ha anat prou bé.</p> <p>Després hem repassat la tonada de les estrofes un a un, ja que molts la cantaven malament. Així hem repassat i mentrestant s'ha resolt el problema amb l'ordinador. Mentre fèiem aquesta ronda de cantar sols, els alumnes que no els acabava de sortir bé la melodia, els ajudàvem repetint-ho i fent-ho més lent, perquè s'adonessin de quines notes eren les que no estaven fent bé, i així millorar. Hi ha hagut una alumna però, que quan el mentor i li ha dit que s'havia equivocat i li anava a cantar més lent per ajudar-la, la noia s'ha posat a plorar. Hem seguit endavant, i al final de la classe he pogut parlar amb ella. M'ha explicat que a l'escola de primària, algun cop s'havien rigut d'ella quan la feien cantar sola, i que li feia por que ara es tornés a repetir aquella situació, tot i que he de dir que els companys s'han portat molt bé i ningú ha rigut ni ha fet cap comentari fora de lloc.</p>

			<p>Quan hem tingut l'ordinador a punt, hem projectat les nyacres i les hem cantat. Hem fet dos grups, uns tocaven boomwhackers i els altres cantaven. Després hem canviat de rol, i ho hem tornat a gravar.</p> <p>He acabat la sessió donant-los les gràcies i acomiadant-me d'ells.</p>
--	--	--	---

1r d'ESO-C

DATA	TEMPS	CONTINGUT	VALORACIÓ
12/02/25	15'	Acompanyaments amb boomwhackers Melodia de la tornada	Han seguit prou bé els acompanyaments amb els boomwhackers, tot i que s'enjugassen. Canten poc.
18/02/25	60'	1a sessió completa: <ul style="list-style-type: none"> • Percussió corporal • Boomwhackers • Tornada • Melodia • Cantar estrofes escrites • Contingut teòric 	<p>Hem començat la classe un mica tard perquè havien de pujar de la seva classe a l'aula de música. El comportament de dos alumnes distorsionava força el desenvolupament de la classe. Els hem fet fora de classe perquè no ens deixaven seguir.</p> <p>Ha costat una mica que cantessin, però al final s'han anat animant i han acabat cantant més o menys tots. La coordinació del cant amb els boomwhackers els costava una mica. No hem pogut comentar el qüestionari perquè no hem tingut temps.</p>
25/02/25	60'	2a sessió: <ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de la mètrica i la rima • Completar una quatertera (1r i 4t vers) • Escriure una quarteta amb una terminació determinada. 	<p>Tornem a començat tard la sessió. Els conceptes més importants de la sessió anterior els recorden. Canten poc i s'esveren amb facilitat. Són lents a l'hora d'escriure les nyacres, i necessiten força ajuda. Hi ha 3 alumnes que tenen un mal comportament i distorsionen força la sessió (els fem fora de classe).</p> <p>Quan treballen en grup els costa fer propostes. No assumeixen la responsabilitat d'assolir l'objectiu.</p>

26/02/25	60'	<p>3a sessió:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Treball en grups. Quartetes per temàtica sense cap vers escrit. • Quartetes individuals. <p>Entrega</p>	<p>El professor s'emporta els 3 alumnes que ahir distorsionaven la classe i podem treballar molt millor. Quan treballen en grup els costa gestionar les aportacions i prendre una decisió. Comencen a fixar-se en les síl·labes. Em van preguntant si està bé el que escriuen.</p>
5/03/25	60'	<p>4a sessió:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Baix amb xilòfons: 3 alumnes • Quartetes temàtiques en grup, amb versos escrits. 	<p>Avui els 3 alumnes conflictius han estat a classe i han tingut un comportament prou correcte. A l'hora de fer els grups hem barrejat l'alumnat perquè sinó sempre s'ajuntaven els mateixos i la dinàmica no acabava de funcionar. Com que ara ja entenen més la dinàmica la classe funciona més bé, les quartetes comencen a estar més ben construïdes, canten amb més seguretat, etc. Només els falta participar una mica més a l'hora de cantar la tornada.</p>
11/3/25	60'	<p>5a sessió:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creació de nyacres individualment • Ús de vocabulari nou • Cantem les nostres gloses 	<p>Els costa molt començar a escriure, molts necessiten que els doni alguna idea, alguna paraula que rimi.</p> <p>Només hem tingut temps de que cantessin 7 alumnes. Demà cantaran els altres.</p> <p>Han mantingut més o menys un ordre i una bona participació a l'hora de cantar.</p>
12/3/25	60'	<p>6a sessió:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cantem les nostres gloses (els que no ho van fer ahir) • Escullo 4 gloses, les projecto a la pantalla i les assagem. • Practiquem l'acompanyament amb els boowhackers. • Cantem i gravem 	<p>Hem començat la sessió cantant sols o en petit grup les nyacres dels alumnes que no ho van fer ahir.</p> <p>Avui cantaven amb molta desgana en general. No tant quan sortien a fer la seva nyacra, com a les respostes.</p> <p>He recollit les nyacres i llavors he triat les 4 que més m'han agradat i les he projectat a la pantalla.</p> <p>Mentre jo escrivia a l'ordinador, el professor de música ha anat repartint els boomwhackers per aprofitar més el temps. Hem practicat tots junts la roda d'acords, però he vist que no podrien cantar i tocar bé tots alhora. Per això he decidit fer dos grups i que cadascú estigués pendent de fer només una cosa. El resultat d'aquesta decisió ha estat bo, perquè els que han triat cantar, realment han cantat amb ganes.</p> <p>He acabat la sessió donant-los les gràcies i acomiadant-me d'ells.</p>

ANNEX 4: SITUACIÓ D'APRENTATGE

SITUACIÓ D'APRENTATGE		Temporització	
La cançó improvisada a l'aula		6-8 sessions	
Competències clau	Competències específiques	Sabers	ODS
Comunicació lingüística; personal, social i d'aprendre a aprendre; consciència i expressió culturals.	Totes	A: 1,2,3 / B: 1,2,3,4,5,7,8 / C: 3,6	4
Objectius		Metodologia	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer la cançó improvisada: orígens, forma, variants 2. Millorar l'expressió verbal 3. Aprendre vocabulari nou i utilitzar-lo en les improvisacions 4. Practicar la cançó improvisada en grup 		<ul style="list-style-type: none"> - Explicació teòrica: a partir de material escrit i audiovisual - Aplicació pràctica: creació de lletres, amb les rimes corresponents, i cantar-les en grup i/o individualment 	
PROGRAMACIÓ		MATERIAL	AVALUACIÓ
<p>1. Cantem i coneixem (2 sessions)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Contextualitzar la cançó improvisada: Què és? Característiques musicals, formals, lingüístiques. Context geogràfic i social. (FITXA 1) - Interpretar patrons d'acompanyament amb instruments Orff, boomwhackers i instruments de percussió. (FITXA 2) - Cantar les nostres primeres Nyacres. Aprenem la melodia i cantem Nyacres escrites (no improvisades). (FITXA 3) - Explicació teòrica: Mètrica i Rima (FITXA 3) <p><u>Adaptacions:</u></p> <p>Lingüística: anar corroborant que s'entén tot el vocabulari i ajudar a l'alumnat que tingui dificultats de comprensió.</p>		<p>Apunts</p> <p>Vídeos i àudios</p> <p>Eduglosa</p>	<p>Test al final de la sessió</p>

<p>Musical: Indicacions per diferents canals a l'hora de guiar els patrons d'acompanyament (partitura a la pissarra, dir el nom dels acords, ensenyar un tub diferent per cada acord).</p> <p>Didàctica: Suport docent, exemples conjunts, treball en parelles, per ajudar a l'alumnat que tingui més dificultats en fer els recomptes de síl·labes.</p>		
<p>2. Juguem amb les rimes i els ritmes (2-4 sessions)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jocs de construcció de rimes amb diferents formes, temàtiques i terminacions. Treball individual i en grup. (FITXA 4) - Cantar en grup algunes de les gloses entregades. - Donar espai a aquell alumnat que s'atreveixi a cantar sol davant del grup, i fins i tot a improvisar. <p><u>Adaptacions:</u></p> <p>Lingüística: Suport a l'alumnat amb més dificultats lingüístiques. Si hi ha algú amb nivell molt baix de català podem començar fent llistes de paraules que comparteixin terminacions.</p> <p>Musical: Cantar més lent si algú té dificultat de pronunciació. Acompanyar cantant o tocant algun instrument a aquell alumnat que tingui dificultats d'afinació o de pulsació.</p>	<p>Targetes Eduglosa</p> <p>Llistat de paraules</p> <p>Diccionaris</p>	<p>Entrega de 4 rimes escrites: 3 en grup i 1 individual.</p>
<p>3. Glosada (2 sessions)</p> <p>Preparem una sessió de glosada entre els companys. Primer ho farem per temàtiques, fent un sorteig de temes i la millor glosa de cada tema "guanyarà". Després ho farem de forma individual. Hi haurà dues categories, els que vulguin primer escriure les gloses (tindran només un minut) i els que les vulguin improvisar sense escriure.</p>	<p>Bases de Nyacres</p> <p>Instruments d'acompanyament</p>	<p>Rúbrica d'avaluació</p>

RÚBRICA GLOSADA	Assoliment insuficient	Assoliment suficient	Assoliment notable	Assoliment excel·lent
Rima	No hi ha rima.	Rima assonant, o en un lloc erroni.	Rima ben feta, però no era la més coherent en el seu context.	Rima ben feta, coherent amb la temàtica i el context.
Melodia / ritme	Interpretació errònia de la melodia i el ritme.	Interpretació parcial de la melodia, amb errors freqüents tant d'afinació com de ritme.	Interpretació correcta de la melodia, amb algun error, bé de ritme o d'afinació.	Interpretació totalment correcta de la melodia.
Lèxic	Lèxic molt pobre, missatge poc coherent.	Lèxic poc ric, amb paraules molt comunes i un missatge que no és del tot coherent.	Lèxic correcte, amb algunes paraules pròpies de la temàtica i un missatge entenedor.	Lèxic ric, amb paraules pròpies de la temàtica i un missatge elaborat i amb certa dosi d'humor.
Posada en escena	Poca participació i poca voluntat de fer-ho bé, no s'esforça.	Participa i s'esforça lo just. No li importa la qualitat del resultat.	Bona participació, esforç correcte, però no busca un bon resultat.	Bona participació, implicació, s'esforça i busca un bon resultat en la interpretació.

ANNEX 5: GUIA DOCENT

FITXA 1

La cançó improvisada: context i característiques

En primer lloc, cal dir que es tot i que parlarem de **cançó improvisada**, a la pràctica veiem com aquest gènere musical consisteix en una melodia amb text improvisat. Aquesta pràctica rep altres noms, com el de **glosa**. La glosa és una pràctica musical que té lloc a molts indrets dels Països Catalans, però també en altres països, ja que és una forma d'expressió musical molt lligada a fets socials, i això la converteix en un gènere comú a moltes cultures musicals.

Dins de la cançó improvisada trobem diverses melodies i formes. Algunes de les més conegudes són els garrotins, les nyacres, les corrandes o les jotes. Cadascuna d'elles té la seva melodia i el text s'improvisa sobre una estructura de versos i rimes ben determinada.

Les cançons improvisades són composicions poètiques en què cadascuna de les estrofes acaba amb un vers o grup de **versos que tothom coneix** i canta fomentant així la participació del públic.

👉 Aquests versos són els que ens hem d'assegurar que tothom coneix i canta a l'aula ja que això uneix el grup, crea un espai segur per cantar col·lectivament, i estableix un patrimoni musical compartit per tot el grup.

En aquesta situació d'aprenentatge ens centrarem en les **Nyacres**. Les nyacres són típiques de l'Empordà. La paraula "nyacra", en el dialecte empordanès significa "petxina". Aquesta melodia va prendre aquest nom perquè el cant s'acompanya amb un patró rítmic fet pel fregament de dues petxines.

En el seu origen les Nyacres eren una dansa, que s'acompanyava musicalment d'aquests versos improvisats per un solista i de la tornada que tothom coneix i canta.

Podem visualitzar aquests vídeos d'EduGlosa perquè es comencin a fer una idea:

- <https://www.youtube.com/watch?v=j1N4Gsd3EWQ>
- <https://youtu.be/GZ8xF5OLL7w>

- Boomwhackers: fem tres grups i repartim els tubs que conformen els tres acords de les nyacres. Grup 1: DO-MI-SOL / Grup 2: FA-LA-DO / Grup: SOL-SI-RE-(FA). Per tal de dirigir va bé que el docent tingui també tres tubs, un de cada acord, i que piqui amb cadascun segons l'acord que hagin de tocar a cada moment.
- Instruments Orff: repartim l'alumnat entre els diferents instruments Orff i cadascú fa una nota de l'acord. Ens podem ajudar marcant les plaques amb algun element distintiu de colors segons l'acord al qual pertany cada nota i que el docent tingui algun element d'aquell color per dirigir (pals fusta, cartolines...).

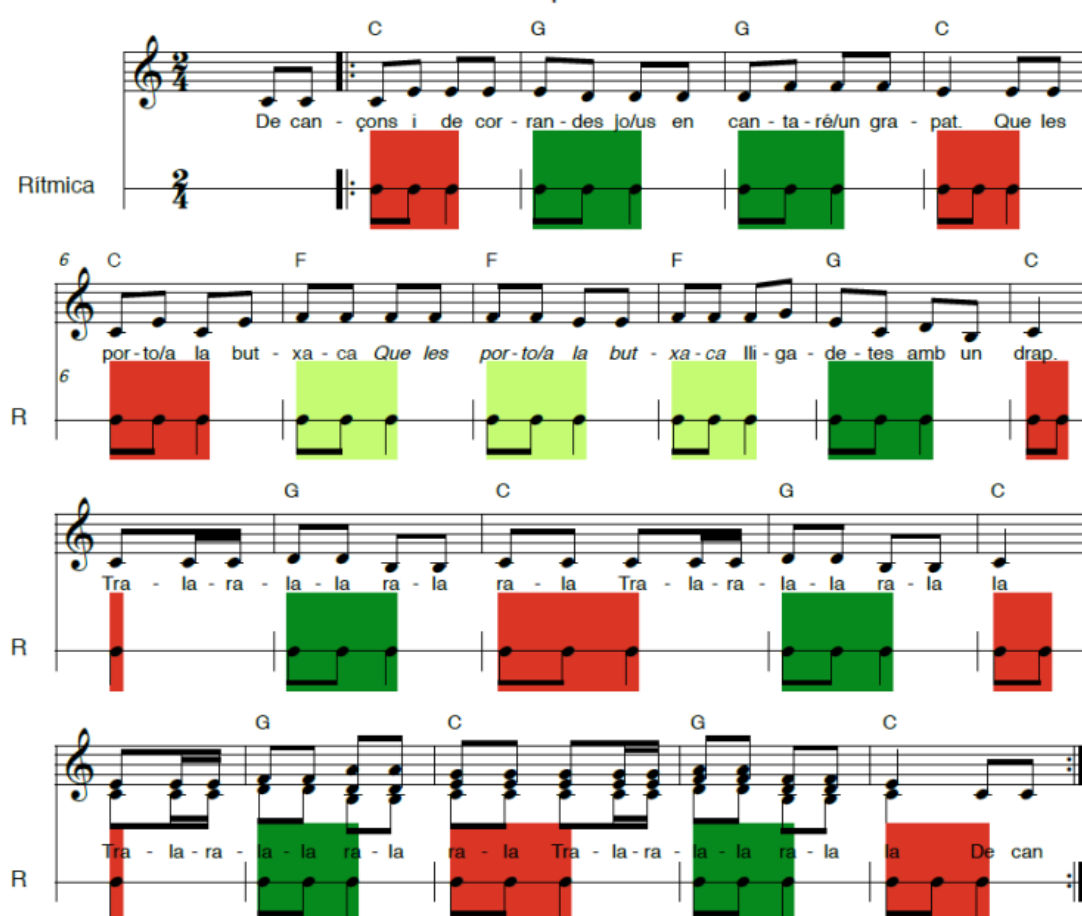
També els podem pintar cada acord de la partitura d'un color diferent per tal d'ajudar-los a identificar-los i fer-ho més accessible a tothom.

Els patrons d'acompanyament de les Nyacres els farem seguint el patró rítmic i els acords d'aquesta partitura:

LES NYACRES

Empordà

The image displays a musical score for the song 'LES NYACRES Empordà'. It features a vocal line in 2/4 time and a rhythmic accompaniment line. The lyrics are: 'De cançons i de corran-des jo/us en can-ta-ré/un gra-pat. Que les por-to/a la but-xa-ca Que les por-to/a la but-xa-ca lli-ga-de-tes amb un drap. Tra-la-ra-la-la ra-la ra-la Tra-la-ra-la-la ra-la la De can'. The score is divided into four systems. Above the vocal line, chords are indicated: C, G, G, C in the first system; C, F, F, F, G, C in the second; G, C, G, C in the third; and G, C, G, C in the fourth. The rhythmic accompaniment line shows colored blocks corresponding to these chords: red for C, green for G, light green for F, and dark green for G. The blocks are placed on a rhythmic staff with a 2/4 time signature.

En primer lloc els ensenyarem la melodia tararejant. És important que quedi ben apresada perquè la repetirem molts cops i serà la base per encaixar el text improvisat. Sempre va bé tenir un suport musical, ja sigui melòdic i/o harmònic (piano, guitarra, acordió, àudios). Podem utilitzar aquestes bases d'Eduglosa:

- <https://on.soundcloud.com/DgB95Sppc5aL7NNJ9/>
- <https://on.soundcloud.com/QUMNt8R3cefNv2in8>

Un cop han après bé la melodia els podem proposar de cantar lletres escrites per nosaltres. Si les quartetes són de temàtiques properes a l'alumnat, fa que estiguin més motivats a l'hora de cantar i que vegin que allò que estan fent a l'aula té un vincle amb la seva experiència vital.

A continuació en teniu alguns exemples:

<p>Ens llevem com les gallines Quan comença a sortir el sol 'Pro quan arribem a l'insti Tots fem cara de mussol</p>	<p>Ens agrada mirar el Barça Ens agrada el bon futbol I qui faci mala cara És perquè és de l'Espanyol</p>
<p>Quan sentim que sona el timbre Tots volem sortir corrents En recollir les motxilles Sempre som molt competents</p>	<p>Quan tenim alguna queixa Anem a veure el tutor 'Pro si la cosa es complica Anem amb el director.</p>
<p>Quan ve algun profe de guàrdia No volem pas treballar Preferim mirar una peli I així poder descansar</p>	<p>Després de fer un examen Tots la nota reclamem Per saber si hem aprovat I de recu ens deslliurem</p>

A partir d'aquestes Nyacres cantades comencem a explicar la mètrica i la rima de les quartetes heptasíl·labes.

TEORIA - Mètrica

Una de les estructures més utilitzades en la cançó improvisada és la de les **quartetes heptasíl·labes**. Tal com el seu nom indica, són composicions de 4 versos, de 7 síl·labes cadascun.

En català, per fer el recompte de síl·labes, contem fins a la última síl·laba tònica. Això vol dir que hi pot haver versos de més de 7 síl·labes, però la setena síl·laba sempre ha de ser la última síl·laba tònica del vers.

Exemple: Ens lle vem com les ga **lli** nes

1 2 3 4 5 6 7 8

A l'hora de comptar les síl·labes cal fixar-se en la possible existència de sinalefes (unió en una sola síl·laba mètrica de la vocal final d'una paraula amb la vocal inicial de la següent ("i una dama" – "iu-na-da-ma"), elisions (supressió, en determinats casos, de dues vocals en contacte o reducció en una sola: "la dama és" – "la-da-més")

Quan l'última paraula del vers rimant és aguda tenim una **rima masculina**. En canvi, si aquesta és plana o esdrúixola, tenim un **rima femenina**.

↳ *Per l'alumnat de 1r d'ESO, sovint és un repte l'exercici de contar síl·labes i saber quina és l'última síl·laba tònica. Per això és important no perdre la referència musical de la melodia, i convidar-los a cantar allò que han escrit amb la melodia que han après per veure si quadra o no quadra.*

TEORIA – Rima

A més de la mètrica, en la composició dels versos, també hem de tenir en compte la **rima**. La rima és concordança total o parcial de sons entre dos o més mots a partir de la darrera vocal accentuada.

A les Nyacres, els versos que han de rimar són el 2n i el 4t. La rima ha de ser consonant, és a dir, que tots els sons a partir de l'última vocal tònica han de concordar.

↳ *En el procés d'aprenentatge podem ser més permissius i acceptar alguna rima assonant, és a dir, que només concordin les vocals i poc a poc, animar-los a buscar paraules que compleixin amb la rima consonant i que aportin riquesa lèxica al text.*

Podem començar ensenyant exemples de paraules que rimen i després fer una pluja de paraules que tinguin la mateixa terminació, utilitzant les targetes d'EduGlosa:

- Exemples de paraules que rimen: <http://www.eduglosa.cat/wp-content/uploads/2018/06/rima-de-paraules.pdf>
- Targetes amb terminacions per rimar: <https://www.eduglosa.cat/glosateca/activitats-didactiques/targetes-terminacions/>

Un cop haguem començat a desenvolupar aquesta habilitat de trobar paraules que rimen, començarem a escriure versos a partir de les targetes d'EduGlosa: <https://www.eduglosa.cat/wp-content/uploads/2018/05/per-fer-quartetes.pdf>

Per començar sempre va bé fer-ne alguns versos de mostra a la pissarra perquè entenguin la dinàmica. Començarem per les targetes més senzilles i a mesura que se'n surtin, podem anar-ho complicant utilitzant les que només tenen un vers.

↳ *Al principi el fet d'haver d'escriure se'ls pot fer feixuc perquè no hi ha un resultat immediat, però poc a poc van entenent la dinàmica i cada cop els costa menys. Una indicació que els pot ajudar és convidar-los a imaginar-se una escena amb el contingut de la targeta i escriure la part que falta.*

Per tal de motivar-los els podem proposar completar **rimes sobre temàtiques** que ells escullin o que els proposem nosaltres. Nosaltres elaborem la quarteta amb buits per completar i ells la completen.

Gloses esportives	Gloses amoroses
Tothom parla de futbol Es veu que tothom en sap Però _____ _____ap	Sé que he tingut molta sort _____ M'agrada el que compartim _____
Gloses feministes	Gloses d'estudiants
Cada dia és una lluita Contra el patriarcat Sembla que _____ _____at	Cada dia hi ha algun profe Que _____ Però nosaltres li diem _____

Una altra proposta interessant és la de fer quartetes que incloguin **vocabulari nou** o puc utilitzat normalment per l'alumnat.

Podem classificar-ho per categories: verbs, substantius, adjectius, frases fetes... Es tractaria de donar-los la definició o fer que la busquin (segons el temps i el context de l'aula) i un cop entès el significat, elaborar quartetes amb aquestes paraules.

Exemple de verbs:

- **Menester:** *Allò que algú necessita. Necessitar.*
- **Eixarcolar:** *Arrencar les males herbes.*
- **Escaramussar:** *Mantenir una disputa breu.*
- **Rumiar:** *Pensar bé un assumpte.*
- **Repapiejar:** *Tenir afeblides les facultats mentals a causa de la molta edat.*

Els nois de la meua classe

ahir em van explicar

que la Marta i la Jana

es van escaramussar.